

**Naturklagenævnets afgørelse
af 11. februar 2009
om fredning af Guldbækken og Hammerværket, Godthåb
i Aalborg Kommune**

(Sag nr. NKN-111-00038)

Fredningsnævnet for Nordjyllands Amt har den 29. december 2006 truffet afgørelse om fredning af "Guldbækken og Hammerværket" i Godthåb. Fredningsnævnet har samtidig truffet afgørelse om erstatning i anledning af fredningen. Fredningsforslaget er rejst den 22. august 2005 af Aalborg Kommune og Nordjyllands Amt og omfatter ca. 17 ha, hvoraf ca. 4,9 ha ejes af Aalborg Kommune medens resten har private ejere. Fredningsnævnets afgørelser er forelagt Naturklagenævnet til efterprøvelse i medfør af naturbeskyttelseslovens § 42 som følge af erstatningsbeløbenes størrelse. Afgørelsen om erstatning er tillige påklaget af én ejer (lb.nr. 2), medens Aalborg Kommune har klaget over fredningens afgrænsning.

Baggrunden for fredningsforslaget

Ved Guldbækken mellem Ridemands Mølle og Godthåb Hammerværk findes et af de mest interessante og i sin helhed velbevarede vandreguleringsanlæg i Danmark. Guldbækken, der i sit forløb i Guldbæk ådal gennem morænelandskabet har et fald på 35 meter, har flere steder været opstemmet bl.a. siden middelalderen ved Ridemands Mølle. I 1897 opførtes ca. ¼ km nedenfor denne mølle endnu en vandmølle i forbindelse med stiftelse af papirfabrikken "Godthåb", og den endnu eksisterende "Godthåb Mølledam" etableredes.

Det var retten til mølledammens beskedne fald på ca. 2 meter, der i 1858 fik Smedemester Chr. Zinck fra Sejlflod til at købe den fallerede og nedlagte papirfabrik. Formålet var at flytte Zink's hammersmedie fra Sejlflod, hvor kraftkilden ved en mindre bæk var endnu mere beskeden.

På baggrund af initiativ fra lokale interesserede er Hammerværket i dag restaureret og åbent for publikum. Det udgør med sit historisk autentiske udstyr af værktøj og maskiner et usædvanligt sjældent og fint eksempel på en tidlig industri, præget som den var af gamle håndværkstraditioner.

Fredningsforslaget omfatter det kulturmiljø, der er opstået ved menneskets udnyttelse af naturen, det vil sige vandvejene og de omliggende arealer, som i dag til dels er privatejede. Samtidig med landskabsfredningen er der rejst sag efter bygningsfredningsloven om fredning af værkets

bygninger, ligesom en bevarende lokalplan skal sikre Ridemands Mølle og det særlige bymiljø, der er opstået omkring Godthåb Hammerværk.

Afgrænsning og beskrivelse af området

Fredningsområdet omfatter ca. 17 ha beliggende i Aalborg Kommune. Området grænser mod øst til villa- og erhvervsbebyggelsen i Godthåb by, mod nord til Hammerværkets bygningskompleks og inddrager således her vej- og parkeringspladsarealer. Mod vest grænser området op til boligbebyggelsen vest for Tostrupvej, idet dog eksisterende bebyggelser med haveanlæg langs Tostrupvej's østside er holdt uden for. Mod syd grænser området til landbrugs- og plantagearealer.

Landskabelige forhold, plante- og dyreliv

Området ligger i ådalen og på dennes sider, der til dels er bevoksede, hovedsagelig med løvtræer, hvorved indsigten til Zincks Kanal sløres. Ådalens bund består af enge og græsningsarealer. Der er ikke i forslaget nævnt beskyttede plantearter i området. Området antages at være levested for vandflagermus og spredningsområde for odder, der er anført på habitatdirektivets bilag IV. Området er yngle- eller opholdsområde for bl.a. grønbenede rørhøns og rørsangere, vandstær, isfugl og spætmejsler.

Vandet i Zincks Kanal er stillestående med ringe iltforhold, medens Guldbækken er målsat som laksefiskevand. Ud over at levere vandkraft til Hammerværket er kravet til vandløbet også, at der skal være mulighed for, at fisk m.v. skal kunne følge vandløbet. Denne mulighed er de senere år blevet forbedret, bl.a. er fisketrappen i sommeren 1997 renoveret, og vandet løber nu i en kraftig strøm fra kammer til kammer. Afløbet fra fisketrappen til sammenløbet er i 1996 blevet indsnævret visse steder og strømrøden har fået en tilstrækkelig stor vandhastighed.

Rekreative interesser

Kun få steder i Danmark kan der findes lignende eksempler på tidlige industrialanlæg uden for købstæderne. Fælles for disse er dog, at de er i dårlig stand og har mistet en del af oplevelsesværdien. Faktisk skal man til Bruunshåb ved Viborg for at finde et industrialanlæg med samme fortællerværdi som Ridemands Mølle og Godthåb Hammerværk. Sammen med en bygningsfredning og en bevarende lokalplan skal landskabsfredningen medvirke til at synliggøre det enestående natur- og kulturmiljø omkring Godthåb Hammerværk.

I dag har offentligheden ikke adgang til hele kanalen, så den oplevelsesmæssige værdi vil forøges, når der sikres en rundtursmulighed. Der er adgang til dele af ådalen, men ikke i tilstrækkeligt omfang til, at de forskellige vandvejes funktioner kan formidles til publikum. Der er behov for en

adgang for offentligheden på en "trampesti" på dæmningen langs Zinck's Kanal, således at sammenhængene mellem vandvejene og Hammerværket kan opleves, samtidig med at anlæggets særlige karakter bevares.

Områdets planmæssige status

Området er ikke omfattet af internationale naturbeskyttelsesområder.

Regionplanen

I Nordjyllands Amts Regionplan fra 2001 er fredningsområdet udpeget som værdifuldt kulturmiljø og som økologisk forbindelse. Fredningsforslaget er i overensstemmelse med regionplanen.

Kommuneplanen

Kommuneplanens hovedstruktur indeholder en grøn struktur med grønne kiler og ringforbindelser. Guldbækken er en vigtig del af den grønne kile, der strækker sig fra det åbne land syd for Godthåb gennem Godthåb/Svenstrup, langs Østeråen og helt ind til Aalborg midtby. Hele Guldbækområdet er omfattet af kommuneplanen for Aalborg sydvest. Den største del er udlagt til offentlige formål, (kulturelle formål, fritidsformål, rekreative formål og naturbeskyttelse). Mod Tostrupvej er der udlagt mindre arealer til boligformål omkring de eksisterende bygninger.

Zonestatus

Området nord for Ridemands Møllesøen er byzone, bortset fra et mindre område ved fisketrappen. Resten af området omkring Ridemands Møllesøen er landzone.

Naturbeskyttelsesloven

Ridemands Møllesøen, Godthåb Mølledam og alle forgreninger i Guldbækkens vandløbssystem er udpeget som beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, undtagen forløbet over engen mod øst. Der er desuden registreret enge og søer omfattet af § 3. Områderne omkring Ridemands Møllesøen og Guldbækkens hovedløb er omfattet af 150 m beskyttelseslinien efter naturbeskyttelseslovens § 16.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet har i det væsentlige tiltrådt de foreslåede fredningsbestemmelser, idet særlig bemærkes, at en vandstandssænkning i Ridemands Møllesøen og Zinck's Kanal ikke vil være hensigtsmæssig.

Sagsrejsernes påstand om overtagelse for Aalborg Kommune af arealerne tilhørende lb.nr. 2, Niels Chr, Zinck er taget til følge. Nævnet har lagt vægt på, at lodsejeren har erklæret sig indforstået hermed, og at der efter fredningen helt overvejende knytter sig rekreative interesser til ejendommen med væsentlige udvidelser af den offentlige adgang. Påstanden om overtagelse af ejendommen under lb.nr. 1, nu Den selvejende Institution Museet Godthåb Hammerværk, der er indforstået hermed, er ligeledes taget til følge.

Fredningens formål er:

at sikre områdets kulturhistoriske værdier

at sikre og forbedre områdets naturværdier

at sikre og forbedre områdets rekreative værdier, herunder ved at sikre offentlighedens adgang og

at give mulighed for pleje og genopretning til opfyldelse af fredningens formål

Fredningen bestemmer, at der ikke må ske yderligere opdyrkning, og at gødskning og brug af pesticider ikke er tilladt. Visse arealer skal opretholdes som græsningsarealer, og visse træbevoksninger skal opretholdes, medens andre træbevoksninger kan fjernes af plejemyndigheden.

Der må ikke foretages terrænændringer, men oprensning og restaurering af søer og kanaler samt terrænændringer i forbindelse med restaurering af dæmninger og anlæg af stier kan finde sted, restaureringsarbejder dog kun med fredningsnævnets tilladelse.

Der må heller ikke opføres ny bebyggelse, dog kan nødvendige om- og tilbygninger til eksisterende bebyggelse ske under fredningsnævnets censur. Almindelige kreaturhegn med stenter kan opsættes.

Offentligheden har adgang til arealet på eksisterende offentlige stier og ad nyudlagte fodstier som markeret på fredningskortet.

Endelig bestemmer fredningen, at arealerne tilhørende lodsejerne Niels Christian Zinck (lb.nr.2) og Museet Godthåb Hammerværk (lb.nr.1) skal afstås og overtages af Aalborg Kommune.

Klager og bemærkninger

Aalborg Kommune har klaget over fredningens afgrænsning. Sagsrejserne havde oprindeligt påstået et udyrket areal, matr.nr. 1g Lyngbjerggård, omfattet af fredningen. Fredningsnævnet har udtaget

arealet med henvisning til, at arealet ikke indeholder særlige kulturhistoriske værdier eller har behov for yderligere beskyttelse.

Det er kommunen opfattelse, at arealet er en naturlig del af dalstrøget langs Guldbækken og historien om de kulturelle ændringer i vandløbets oprindelige forløb, og at arealet, hvis det underlægges fredningens dyrkningsrestriktioner, kan bidrage til at forbedre Guldbækkens betydning som spredningskorridor. Af hensyn til områdets planmæssige forhold vil det være hensigtsmæssigt, at arealet underlægges fredning.

Endelig har sagsrejserne i fredningsforslaget udlagt en del af arealet til en slørende bevoksning mod bebyggelsen mod øst, og denne beplantning kan ikke foretages, hvis området ikke underlægges fredning.

Skov- og Naturstyrelsen har støttet forslaget om fredning af de pågældende arealer og kan tilslutte sig afgørelsen om fredning. Styrelsen er ligeledes enig i, at det offentlige bør overtage ejendommen under lb.nr. 2, og at ejerskabet mest hensigtsmæssigt bør tillægges Aalborg Kommune.

Naturklagenævnets afgørelse

I sagens behandling herunder besigtigelse og offentligt tilgængeligt møde den 25. juni 2008 har deltaget 9 af Naturklagenævnets 10 medlemmer: Lars Busck (formand), Ole Pilgaard Andersen, Marie Louise Andreasen, Martin Glerup, Leif Hermann, Vibeke Peschardt, Inger Støjberg, Poul Søgaard og Jens Vibjerg.

Naturklagenævnet tiltræder af de grunde, som fredningsnævnet har anført, at der gennemføres en fredning af Guldbækken og Hammerværket, herunder at nærmere angivne arealer tilhørende lb.nr. 2, Niels Chr. Zinck og lb.nr. 1, Den selvejende institution Museet Godthåb Hammerværk overtages af Aalborg Kommune.

I fredningens afgrænsning foretages følgende ændring:

Det nord-vestlige hjørne af matr.nr. 9c, Volstrup By, Øster Hornum udgår af fredningen. Den nærmere afgrænsning af arealet mod øst aftales med ejeren og Aalborg Kommune.

Naturklagenævnet finder ligesom fredningsnævnet ikke tilstrækkelig grund til at medtage matr. nr. 1g Lyngbjerggård under fredningen. Dog bør fredningsgrænsen af hensyn til sikring af Guldbækken fastlægges i en afstand af 2 meter fra Guldbækken.

De øvrige fredningsbestemmelser stadfæstes med enkelte sproglige rettelser.

Idet fredningsnævnets afgørelse af 29. december 2006 ophæves, fastsættes følgende fredningsbestemmelser for det ca. 17 ha store fredningsområde, der er afgrænset som vist på det fredningskort, der hører til Naturklagenævnets afgørelse. Fredningen omfatter helt eller delvist de på vedhæftede matrikelfortegnelse anførte ejendomme.

§ 1. Fredningens formål

Fredningen har til formål at sikre områdets kulturhistoriske værdier og sikre og forbedre områdets naturværdier.

Fredningen har tillige til formål at sikre og forbedre områdets rekreative værdier, herunder ved at sikre offentlighedens adgang.

§ 2. Arealernes anvendelse

Arealerne må ikke yderligere opdyrkes. Gødskning og brug af pesticider er ikke tilladt. Der må ikke ske yderligere grøftning eller dræning.

På fredningskortet er angivet arealer, der skal opretholdes som græsarealer, arealer, hvor træbevoksning skal opretholdes og arealer, hvor plejemyndigheden kan fjerne træbevoksningen. Asketrærækken langs Guldbækken, kanalen og Godthåb Mølledam skal bevares.

§ 3. Terrænændringer m.m.

Der må ikke foretages terrænændringer herunder påfyldning, opfyldning, planering eller afgravning.

Oprensning og restaurering af søer og kanaler samt terrænændringer i forbindelse med restaurering af dæmninger og anlæg af stier kan finde sted, restaureringsarbejder dog kun med fredningsnævnets tilladelse.

Ændringer i flodemålet 20.40 ved Store Stem og 15.15 ved Lille Stem skal godkendes af fredningsnævnet.

Opgangsmuligheder for laksefisk må ikke forringes.

§ 4. Bebyggelse, hegn m.v.

Der må ikke opføres ny bebyggelse, skure, master, transformerstationer eller lignende eller opstilles campingvogne.

Nødvendige om- og tilbygninger til eksisterende bebyggelse kan ske med fredningsnævnets godkendelse.

Almindelige kreaturhegn med stenter kan opsættes.

Plejemyndigheden kan -- med fredningsnævnets godkendelse af udformning og placering -- opsætte informationstavler.

§ 5. Offentlig adgang og færdsel

Offentligheden har adgang til arealet på eksisterende offentlige stier og ad nyudlagte fodstier som markeret på fredningskortet.

§ 6. Naturpleje

Den til enhver tid værende plejemyndighed har adgang til at pleje arealerne i overensstemmelse med fredningens formål og en af fredningsnævnet godkendt plejeplan.

§ 7. Overtagelse

Følgende arealer, der er omfattet af fredningen, afstås til Aalborg Kommune:

Øster Hornum Sogn

Matr.nr.	Ca. areal
9br Volstrup By	0,25 ha

4c Lyngbjerggård	4,16 ha
8ab Volstrup By	1,17 ha
8ba smst.	0,66 ha
8bb smst.	0,65 ha
9a smst.	2,75 ha

Overtagelsen sker med virkning fra datoen for Naturklagenævnets afgørelse.

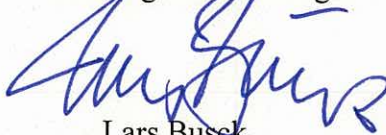
§ 8. Forholdet til naturbeskyttelsesloven og anden lovgivning

Forbudene i naturbeskyttelseslovens § 3 og § 16 gælder ikke for foranstaltninger der er tilladt i medfør af fredningens §§ 3, 4 og 6 eller tillades ved en dispensation fra disse bestemmelser, jf. naturbeskyttelseslovens § 38, stk. 6 og 7. Sådanne foranstaltninger kan også gennemføres uden godkendelse fra vandløbsmyndigheden, jf. vandløbslovens § 7a.

§ 9. Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra bestemmelserne i §§ 2-6, når det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

På Naturklagenævnets vegne

Lars Busek

Naturklagenævnets formand

**Fortegnelse over matrikelnumre, der helt eller delvis er omfattet af Naturklagenævnets
fredningsafgørelse af 11. februar 2009.**

Volstrup By, Øster Hornum sogn

Matr.nr. 8a, 8ab, 8ba, 8bb, 9a, 9 br og 20ø samt "o" og "q"

Lyngbjerggård, Øster Hornum Sogn

Matr.nr. 1r, 1y, 2a, 2d, 4c og 1 lq